

„A MIGRÁCIÓNAK VALÓBAN SOK, HETEROGÉN ÉS VÁLTOZÓ ARCA VAN, DE KETTŐT KÉTSÉGGKÍVÜL LÁTTUNK: AZ ÉRKEZŐKÉT ÉS A BEFOGADÓKÉT”

Interjú Glied Viktorral

Glied Viktor a Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék adjunktusa, történész és politológus. Kutatási területei a migráció, a környezeti konfliktusok, a civil szervezetek és Magyarország 19-20. századi politikatörténete. 2020-ban a pécsi bölcsészhallgatók értékelése alapján a megtisztelő „Év oktatója” címet vehette át. Habilitációját idén védte meg és éppen tíz éve oktat a PTE BTK kötelékében, egyetemi tanulmányait is itt végezte. Hiánypótló könyve [Az európai migráció két arca](#) címmel 2020 decemberében jelent meg. Ez adta beszélgetésünk apropóját. A beszélgetés óta magyar nyelven már megjelent az [Elfolyó és elfogyó vizeink nyomában – Vízproblémák Közép-Európában és a Balkánon](#) című, Kákai Lászlóval közösen szerkesztett tanulmánykötete is a PTE BTK-TTK-ÁJK vízdiplomáciai kutatócsoport munkájaként.

Mikor kerültél a PTE BTK-ra?

1998 óta vagyok a BTK kötelékében, ide jártam egyetemre is. Most, hogy ezt végig gondoltam, tényleg megdöbbsen, hogy már 23 éve tanulok és tanítok a BTK-n. A doktori disszertációm is a PTE-n védtem meg. 2011 óta oktatok itt, éppen tíz éve!

Számodra mit jelent a Kar?

A BTK alapvetően a folyamatos újdonságot jelenti, azt, hogy képes összehangolni a különböző területeket, különböző tudományágakat, és próbál megtanítani gondolkodni. A bölcsészkaron végzeteknek széleskörű rálátása lesz a világra. Ezt máshol ilyen formában nem tudná megszerezni egy egyetemi hallgató. Alapvetően társadalom-

tudósnak tartom magam, ezért viszonylag távol áll tőlem a „hagyományos” bölcsész gondolkodás. Viszont fontos számomra a kar társadalomtudományi része, az innovációra, az újításra, és az interdiszciplinaritásra való törekvés és megközelítés.

Mesélj az *Az európai migráció két arca* című könyvedről! Mi motiválta a megírását?

A kötet közel tizenöt éves, mélyreható kutatási időszakot zár le. Ez idő alatt sok változás történt a migráció kapcsán, globális és európai szinten egyaránt. A másfél évtized alatt számos személyes tapasztalatot gyűjtöttem, széles körben olvastam, kutattam a témában, ez a gondolkodásomon is mély nyomott hagyott. Némi túlzással, a 2015-ös migrációs válság előtt pár kutatón kívül nagyon kevés embert érdekelt Magyarországon a bevándorlás kérdése, manapság pedig már mindenki „szakértője” a témának. A migráció kérdése, főként 2015 óta, a politikai diskurzus sarkalatos részévé vált, és azóta permanensen meghatározza az Európai Unió jövőjével kapcsolatos vitákat, belpolitikai befolyását pedig mindannyian látjuk. Jómagam először 2006-ban kerültem kapcsolatba ezzel a területtel és meghatározó kutatási témámmá vált. 2015 előtt a magyar társadalom jelentős részének nem volt elegendő információja a migrációról, nem volt a közbeszéd része. Ugyanis „bevándorlóink” jelentős része a 20. században a határon túli területekről érkeztek, azonos identitással, nyelvvél, habitussal. 2015 után a migrációval kapcsolatos társadalmi fel-fogások markánsan megváltoztak.

A könyv mondanivalója három nagy tématerülettel foglalkozik. Az első rész aktualizálja és röviden bemutatja a nyugat-európai migráció történetét, a bevándorlás típusait, a kibocsátó régiókat és az európai reakciókat. Fontos hangsúlyoznom, hogy a kötetben a migráns kifejezés az értelmezésben és használatomban általános meghatározása a vándorló ember különböző állapotainak (menekült, menedékkérő, gazdasági bevándorló, vendégmunkás). Nem pejoratív, megbélyegző meghatározás, hanem a bevándorló (*migrant, immigrant*) szó angol nyelvből átvett fordítása. A kötet második részében mélyreható társadalmi, politikai, és gazdasági problémákat tárok fel, illetve olyan kényes kérdéseket teszek fel, amelyek a bevándorlás révén az elmúlt három évtizedben felszínre kerültek az Európai Unióban. A bevándorlás történetéről korábban is kiváló feldolgozások születtek, viszont ez a rész, mind szemléletmódjában, mind pedig mondanivalójában, hiánypótló a magyar szakirodalomban. A könyvem érzékeny és jelentősen átpolitizált témákat érint, amelyekre szeretném felhívni a figyelmet, mert úgy gondolom, a jelenleginél még súlyosabb válságot eredményezhetnek, ha mindezeket nem orvosoljuk. A harmadik fejezetben a kitekintések kapcsán számos magyar pél-

dát emeltem ki, ezzel érzékeltetve a migráció és integráció sokrétű folyamatait.

Szeretném hangsúlyozni, hogy amennyiben az Európai Unió ténylegesen megoldást kíván találni erre a kényes és sokrétű kérdéskörre, akkor kezelni és hatékonyan ellenőrizni kell magát a bevándorlást, ugyanakkor orvosolni kell a kibocsátó térségek problémáit, a klímaváltozás, gazdasági bajok és fegyveres konfliktusok által okozott válságok összetett kérdését. Mindezzel párhuzamosan, úgy gondolom, a nehézség az EU-n belül is jelen van. Az nem kétséges, hogy az európai kooperációnak a szolidaritáson és a partnerségen kell alapulnia. Azonban az EU-nak nem szabadna ignorálnia a racionális megoldásokat szorgalmazó nemzetállami érdekek és a felelősség érzékeny témaköreit sem. Erre számos példát hozok a könyvemben. Az EU migrációs áramlásokat ellenőrző mechanizmusa és az integrációs politikája láthatóan nem hatékony, de ezeket a problémákat nem lehet egyik pillanatról a másikra megoldani, viszont az egységes döntéshozatalt előremutató tárgyalások révén fel lehetne gyorsítani.

Mire utal a könyv címe? Esetleg a Janus-arcú civilizációnkra vagy a fekete-fehér tényekre?

Fotó: Márfai György

Egyrészt,

a migrációnak valóban sok, heterogén és változó arca van, de kettőt kétségkívül láttunk: az érkezőkét és a befogadókéét.

Az arc pedig emberhez köthető. A kötet mottójaként Mohsin Hamid, pakisztáni származású írótól idézek: „Mert mindenki tart valahova, még akkor is, ha egész életében egy helyen él. Néha mindannyian migránsok vagyunk.” Másrészt, szerettem volna – akár a könyvem címével – vitát generálni, pontosan azért, mivel ez a téma Magyarországon rendkívüli módon átpolitizált. Politológusként azt gondolom, hogy alapvetően a politika lényege az, hogy döntéseket hoz. A migráció és integráció kétirányú folyamat. Ebben a könyvben azokat a legfontosabb pontokat próbáltam bemutatni, amelyek most az európai társadalmakat feszítik, amelyek határozott döntésekre várnak az EU-tól. Elsősorban az európai társadalmak perspektívájából, másodsorban a migráció és az európai egyéb ágazatok szempontjából, úgymint gazdasági, határrendészeti feladatok, biztonságpolitika kérdések tekintetében.

A migráció kérdése jelentősen túlpolitizált Magyarországon. Miben látod a migrációs válság kérdésének megoldását, jövőjét?

Csupán egy bizonyos szegmensére látunk rá annak a kérdésnek, amivel foglalkozunk. Az EU rendkívül heterogén, minden tagállamnak más érdekei vannak. Nincs közös európai migrációs politika, nincs közös európai hadsereg, nincs olyan szabályozási rendszer, amely az Európába lépés előtt hatékonyan szűrné a bevándorlókat. A 2015-ös válság példája is azt támasztotta alá, hogy több millió ember beáramlik Európába, akik közül több száz-ezret később vissza kellene küldeni az Unión kívüli területekre. Az angolban a *deport* szót használják erre, ami kitoloncolást jelent. Ez azonban nagyon nehézkes. A bevándorlók közül sokan évek óta munkanélküliek, szociális segélyeken élnek, vagy egyszerűen nem is jelennek meg a rendszerben, ilyen is van. Párhuzamos társadalmakat építettek fel, ami megnehezíti az integrációjuk kérdését. Nem kérdés, hogy a migrációs hullám időről időre meg fog újulni. Közhely, de igaz: a saját társadalmunkhoz hasonlóan a bevándorlók között is vannak jó és rossz emberek, csak éppen nem kellene

a saját párhuzamos társadalmaink mellé újabbakat felhúzni, mert most egyébként ez történik.

Milyen kihívásokkal találkozál a könyveddel kapcsolatban?

A kötetben jelentősen újragondoltam a témában született korábbi írásaimat, tanulmányaimat. Az angolszász szakirodalom számottevő és sokoldalú a migráció kapcsán. Magyarországon nem, részben azért, mert tabu, részben azért, mert annyira át van politizálva, hogy a kutatók nem mernek a témához nyúlni. Úgy gondoltam, hogy lehet egy könyvet minden esetben a szakmai szempontokat szem előtt tartva, az objektivitásra törekedve írni. Úgy hiszem, ez a kötet Magyarországon, magyar nyelven hiánypótló, mivel a migráció és integráció kérdéskörét rendszerezve próbálja feltárni. A magyar nyelvű szakirodalomban a migráció elméleti háttere nagyon jól feldolgozott, azonban ahogy közeledünk az Európai Unió „nem létező” közös migrációs politikájához, egyre nagyobbak a fekete lyukak. Az ilyen jellegű kérdéseknek nincs valódi megoldása, mivel emberekről szól, és állandóan változó folyamatokat próbál meg kontrollálni. Egy erős hasonlaltal élve, az EU úgy viselkedik, mint egy hatalmas dinoszaurusz. Amíg megmozdítja az egyik lábát, amíg jelképesen elér az agyától a lábáig az információ, hogy lépni kellene, hónapok, évek telnek el és mindeközben a problémát nem kezeli, vagy ha kezeli, akkor egy nyílt sebre borogatást pakol. Tudom, ezek nagyon erős jelzők, de úgy látom, szükséges erről beszélni annak érdekében, hogy valamilyen irányba hatékony elmozdulás történjen. Kétségkívül igen komoly társadalmi hatásokkal kell szembenéznünk, és ezt 2015 óta pontosan látjuk. A szélsőségek előretörése világosan észlelhető. De ma már mit jelent az, hogy szélsőséges? Lehet a bevándorlásellenes vagy a bevándorlást szabályozni kívánó pártokat szélsőségesnek hívni? Nem vagyok ebben olyan biztos. Komoly kérdések fogalmazódnak meg bennem, mind az elégtelen integráció, mind pedig annak kapcsán, hogy ebben a kényes kérdésben hogyan lehet a társadalmat hiszterizálni. Ha az EU nem lép, akkor a válságperiódusok – mint mindig a történelemben – meg fogják szülni azokat a válaszokat, amelyekre később nagyon nem leszünk büszkéek. Most ezt a folyamatot látjuk. S ez miért van? Azért, mert a problémát hosszú évekig szőnyeg alá söpörték. A mai napig uralkodik egy olyan közhangulat, hogy erről a témáról nem lehet beszélni, nem lehet kimondani azokat az alapfelvetéseket, amelyek a társadalmat feszítik. A könyv céljával ezt

az áthidaló szerepet szánom a két sarkalatos tábor, illetve vélemény között, hogy ne csak egyoldalú következtetéseket vonjunk le, hanem egy komplex képet lássunk.

Milyen forrásokból dolgoztál?

Elsődleges forrásokként az EU-s dokumentumokat használtam, szerződéseket, illetve olyan újságok cikkeit, amelyek releváns és többnyire hiteles forrásoknak tekinthetők, mint például a BBC, CNN hírforrásai, és ezeket a forrásokat általában még két-három helyről megerősítettem. Tehát amikor egy német forrást találtam, és annak volt egy BBC fordítása, ebben az esetben megnéztem az eredeti forrást és a másodközlést is. Egyetlen helyen nem találtam megerősítést, egy nagyon kényes témában, viszont úgy döntöttem benne hagyom a könyvben. Nem feltétlenül azért, mert egyetértek vele, hanem mert lényegesnek éreztem. Egy olasz újságíró, Oriana Fallaci visszaemlékezéseiről van szó. Ma azt mondanánk, hogy konzervatív, a saját korában azt mondták róla, hogy radikális, aki már évtizedek óta felhívta a figyelmet az iszlám veszélyre, és erős kritikával illette a liberális politikát, valamint a feminista mozgalmat is, mondván, azokat a muszlim bevándorlókat segítik, akik egyébként elnyomják a nőket. Mindemellett felmenti az Egyesült Államokat is, kifejtve, hogy az Egyesült Államok maga multikulturalizmusával, sajátos patriotizmusával, az alapvetően kommercializált életstílusával, mégiscsak „világítótornya” a nyugati társadalmaknak. Falacci érdekes párhuzamot von az európai társadalmakkal – amivel nem feltétlenül értettem egyet –, ezért módszertanilag fontosnak éreztem benne hagyni a könyvben.

Kiknek ajánlod a könyved?

Ami jó hír az az, hogy alapvetően nagy az érdeklődés a könyv iránt. Nagyon sok példány fogyott az első kiadásból, de még kapni lehet a könyvesboltokban. Bízom benne, hogy lesz második kiadás. Szeretném átdolgozni is. A második kiadásban multikulturalizmus válságáról szóló részt bővíteném ki, amelyet – közel hetven oldalt – a kiadóval való egyeztetés után sajnos ki kellett hagynom. A kötetet mindenkinek ajánlom: hallgatóknak, oktatóknak, laikus olvasóknak egyaránt, akiket érdekel a migráció és integráció kérdése az Európai Unióban. Igyekeztem olvasmányosan, érdekesen írni, a könyv tele van kitekintésekkel, a saját emlékeimből is idézek.

Milyennek látod a magyar migrációs politika szerepét az európai történelmi migrációs folyamatokban?

Nagyon jó kérdés, ezt még senki nem tette fel eddig. Javarészt semmi! A kettőnek nem sok köze van egymáshoz. 2015-ig a Magyarországra irányuló migráció elsősorban a történelmi Magyarország területéről érkezett. Azonban maga a fogalom a magyar köztudatban inkább a századfordulós, a két világháború közötti és az 1956-os forradalom utáni kivándorlást jelentette. Az országba történő bevándorlás egészen 2015-ig nem volt kirívó jelenség, hazánk javarészt kibocsátó volt. Azelőtt Magyarország nem kapcsolódott be szervesen a nagy európai migrációs folyamatokba és migrációs útvonalakba. Az az útvonal, amit úgy hívnak, hogy kelet-mediterrán útvonal – mi balkáni útvonalnak ismerjük –, 2015 előtt inkább az illegális fegyver-, kábítószer- és dohánycsempészet útvonala volt. 2014-től aztán a cigicsempészetet felcserélték embercsempészetre, Magyarország pedig tranzitorzággá vált.

Hogyan hatott a migrációs tendenciákra Európában a koronavírus járvány?

Az európai politika Janus-arcú jellege itt is megfigyelhető. A határok lezárultával az európai gazdaság bizonyos ágazatai, például a mezőgazdaság a munkaerőhiánytól fuldokolni kezdett. A kérdés felvetődik, hogy mire épül az európai gazdaság? A kelet-európai, az ázsiai, de elsősorban az afrikai munkaerőre. A COVID-19 pandémia miatt nem volt elég idénymunkás, a terményeket nem szedték le, a termés tönkrement a földeken, mert nem volt, aki a mezőgazdaságban dolgozzon. Ezért Franciaországban és az Egyesült Királyságban folyamatosan hirdettek, hogy aki a járvány miatt elveszítette a munkáját, menjen dolgozni a mezőgazdaságba. Azt, hogy milyen hatással volt ez a gazdaságra, a mai napig nem látjuk, annyira benne vagyunk még ebben a járvány-történetben. Mindenki azt kérdezi, hogy mi lesz a koronavírus-válság után? A kérdés az, hogy lesz-e egyáltalán ilyen „utáni” állapot? Mert egyelőre én ezt nem látom. Röviden, ez egy átmeneti állapot, amelyben Európa gyengesége világosan a felszínre jött, és újra láthatóvá vált, hogy vendégmunkások, bevándorlók nélkül az európai gazdaságot nem lehet működtetni, sem a mezőgazdaságot, sem az ipart, mint ahogyan a kínai és távol-keleti szállítások nélkül sem... Az, hogy képes-e integrálni a vendégmunkásokat Európa – elsősorban Németország, a Benelux-álla-

mok, Franciaország –, az a jövő zenéje. Jelenleg nagyon úgy néz ki, hogy ez az átmeneti állapot inkább egy politikai túlélést jelent.

A másik kutatási területed a vízbiztonság. Hogyan kapcsolható ez össze a migráció kérdésével?

Most alapvetően a környezeti válsággal, a környezeti kockázatokkal és konfliktusokkal, valamint mindezek migrációval való kapcsolatával szeretnék foglalkozni. Ezen belül részben a vízbiztonság, részben az úgynevezett vízkonfliktusok témájára fókuszálok. Ebben a témában is régóta írok tanulmányokat, és ezt szeretném kibővíteni ezzel a kérdéskörrel: az édesvíz-szűkösséget – amely jelenleg nagyon nagy probléma – és a migráció kapcsolatát szeretném feltárni. Azt szeretném hangsúlyozni, hogy ez már jelenleg is probléma, de a jövőben lesz valóban az! Miért? Mert a víz drasztikusan fogy, a szállítása pedig rendkívül drága. És ha nincs, az ember elvándorol egy olyan helyre, ahol talál vizet. A közeli jövőben, 2040-2050 körül az a fajta ökoszisztéma, amit most ismerünk, teljes mértékben meg fog változni, és ez az időszak, amit most élünk – az árvizekkel, a szélsőséges időjárási jelenségekkel – csak nagyon apró előrejelzés arra nézve, hogy mi fog hamarosan bekövetkezni.

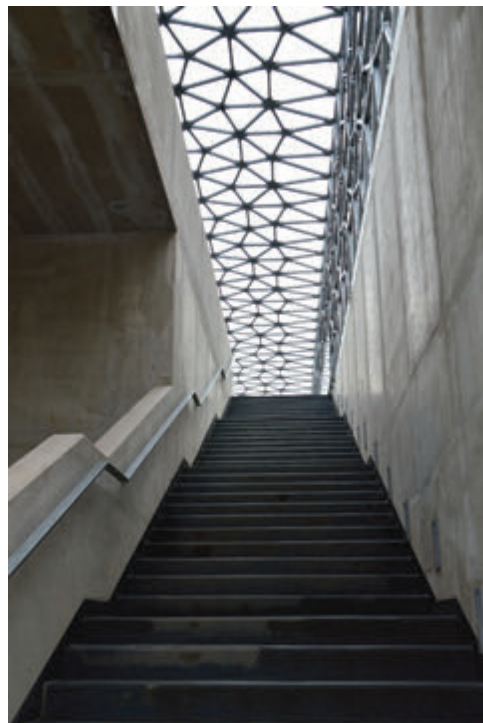
Úgy tudom, sok szakdolgozód van. Milyen tehetőség gondozói munkát végzel?

Fontosnak tartom, hogy a hallgatókat az oktatás mellett valamennyire az életre is felkészítsük. A szakdolgozóim szigorúnak ismernek, de ez talán inkább előny, mint hátrány. Aki ezt vállalni tudja, azok témavezetését vállalom el én is. Sokat beszélgetünk, körüljárjuk a témát, egészen addig, amíg kiérleljük a dolgot. A tehetség az, aki szintetizálni tudja mindazt, amit elolvasott, és valami újat is tud hozzáadni, hoz saját gondolatokat, és kérdez. Szeretek olyan hallgatókkal dolgozni, akik nyitottak és betartják a követelményeket. Akkor tudok nekik cserébe tudást adni, és ha be tudják fogadni azokat a gondolatokat, amit mi, oktatók biztosítunk nekik. Ezáltal mi is többek leszünk, ők is többek lesznek, ezt a visszajelzésekből látom.

Milyen hasznos tevékenységet csinálsz az egyetemen kívül?

Nem vagyok radikális zöld, de egyre inkább igyekszem tudatos környezetvédő lenni. Szoktam menni szemetet szedni, akár sportolás közben is, amit *plogging*nak neveznek. Svédországból származik az elnevezés, környezettudatos sporttevékenység-

et jelent. Számomra nem degradáló egyetemi oktatóként, hogy összeszedjem a házunk és környékünk körül a szemetet. Borzalmas, hogy milyen állapotok, szeméthyegyek vannak például a Mecsekben! Legutóbb egyetlen mecseki pihenőnél három-négy óriási zsákot töltöttünk meg. Szeretném Pécsen egyesületi szinten is behozni a köztudatba, kimegyünk a természetbe sportolni, és közben összeszedjük a mások által eldobált dolgokat. Számos helyen volt már gyűjtési akciónk, megtisztítottuk a területet, annak ellenére, hogy tudjuk, pár hét múlva ugyanolyan szeméthyeg fog ott állni. Tudom, a lelkiismeretünket nyugtatjuk azzal, hogy teszünk valami hasznosat a környezetünkért.

Fotó: Gited Viktor

Emellett szeretek még fotózni, sportolni, olvasni, főzni, és ezek ki is töltik a szabadidőmet. A fotózást nagyon szeretem, néha megrendelésre is készítek képeket.

Köszönöm szépen az elgondolkodtató interjút és a megvilágosító válaszokat az európai migráció és integráció érzékeny témakörében. Különösképpen a migráció és a környezeti válságok kapcsolata vet fel megfontolandó és cselekvésre ösztönző kérdéseket mindannyiunk számára. Sok sikert kívánok a munkádhoz!

Az interjút készítette: Szélpál Livia